

IDENTITATE COLECTIVĂ. ROLUL VALORILOR DE PATRIMONIU ÎN REACTIVAREA SPAȚIULUI PUBLIC CONTEMPORAN

Drd. arh. Cristina CONSTANTINESCU

Când este vorba de spații cu identitate colectivă presupunem că este mai complex decât un simplu spațiu de interacțiune socială. Aceste spații urbane, conformate din ansamblul compozițional al obiectelor de arhitectură contemporană cât și arhitectura de patrimoniu, sunt compuse din locuri unde o colectivitate se identifică, în sensul că recunoaște similitudini care le conectează de o apartenență proprie la o cultură sau imagine și se simte aparte, în masa de colectivități cu diversitate cultural - economică și socială. Individul conștientizează apartenența la o comunitate cu caracter propriu și capătă respectul față de alții. Cadrul fizic are o încărcătură de reprezentativitate, memorialistică sau istoricistă, astfel încât orașul poate fi cunoscut prin intermediul lecturii spațiului public, acolo unde arhitectura contemporană, vine să completeze și să valorifice cadrul existent care reprezintă o mare valoare moștenită. Un caz pus în practică în acest sens este **Milano Centrale**, a doua stație ca mărime și volum de trafic din Italia (cca. 600 trenuri pe zi, două

Galeriile Vittorio Emanuele, Milano

Gara Milano Centrale

linii de metrou, în apropiere de stații de autobuz, linii de legătură cu aeroportul și tramvai), localizată în zona centrală a orașului, în Piața Duca d'Aosta, ale cărei ieșiri din stațiile de metrou sunt o intervenție reușită de design modern în dialog cu arhitectura de patrimoniu. Stația deschisă la 1931, după nenumărate intervenții de eliminare a ornamentelor din proiectul inițial de la 1912, în baza proiectului din 1924 a arhitectului Ulisse Stacchini și adăugând la acesta o reușită inginerească a arcelor de oțel de 72 m deschidere, cu designul realizat de inginerul Alberto Fava¹, este astăzi o imagine iconică după cea a domului și a galeriilor **Vittorio Emanuele II**, pentru Milano.

În anul 1942, 1952 și ulterior în 1955, prin concursuri de arhitectură se încearcă rezolvarea accesibilității pietonilor, eliminarea conflictelor de trafic, fără a se pune în practică niciun rezultat al concursurilor. Intervenții precum introducerea scărilor rulante, amenajarea holului central cu casele de bilete, a mezaninului ca loc de așteptare și ulterior introducerea elementelor cubice care să găzduiască diverse servicii și comerț, se realizează în detrimentul coerenței structurii istorice.

O reușită a acestei locații este holul de la nivelul străzii care susține o amenajare de spații comerciale finisate în spirit contemporan și deși funcționează ca o zonă de distribuție și așteptare, are calitatea unui spațiu atractiv, nou, care trăiește încadrat de valori și detalii ale patrimoniului construit. Deși arhitectural nu se poate vorbi în toate cazurile de o reușită a dialogului între limbajul contemporan de forme arhitecturale și cel păstrat dintr-un alt timp,

Muzeul d'Orsay

transformarea spațiului interior al clădirilor de patrimoniu este inevitabil, dacă acestea conțin funcțiuni active. Aceste schimbări periodice sunt dictate de transformări impuse de parcursul temporal al societății.

Un caz similar de intervenție modernă în interiorul obiectului de patrimoniu, de susținere reciprocă, este **Muzeul Orsay**; spațiul public din subteranul curții Palatului Luvru, ambele introduc mediul muzeistic în circuitul diurn al orașului. Se generează, astfel, atașamentul susținut de această dualitate: mediu urban contemporan pe care

îl consumăm frecvent și mediul istoric muzeistic asociat lui, care devine cadrul, recunoscut din trecut, al trăirilor prezente.

Cred în susținerea lor reciprocă, astfel spațiul public urban capătă valoare și consistență de semnificație împrumutată, prin prezența patrimoniului, iar obiectul de patrimoniu își prelungește existența susținut de o funcțiune publică, activă. Perceperea simultană a celor două limbaje arhitecturale, distincte ca temporalitate, dar unite de principii formative, întregesc locul și îl imprimă în memoria colectivă, precum un loc al trecutului, prezentului și viitorului.

Identitatea colectivă se ranforsează, se întărește mai ales atunci când strada care este o limită, cu caracter de partajare de spații similare, ne face să identificăm locul ca o parte dintr-un întreg. Întreg a cărei limită de percepere este împinsă până la un nivel de identificare emotivă.

Oamenii manifestă sentimentul de afecțiune față de spații cărora le aparțin, fie ele urbane sau arhitecturale. Atașamentul oamenilor, față de construcții existente pe care le consideră relevante, reprezentative, care au încărcătura de mesaj istoric, cultural sau estetic, face din acestea, valori de necontestat a colectivității din care ei fac parte. Valorile de patrimoniu sunt un bun colectiv, iar spațiile capătă valoare și personalitate, toate acestea dând unicitate, distincție față de alte locuri.

Pentru colectivitate, în ceea ce privește mediul său de viață, implică o corespondență, o afinitate, o armonie între personalitatea locului incluzând arhitectura și identitatea caracteristică individului sau a colectivității din care acesta face parte.

Valori de patrimoniu, prin definiție aparțin trecutului, dar sunt recunoscute și există în prezent, ele pot fi spații care includ activități contemporane sau le focalizează în jurul lor.

Astfel de spații care s-au înnobilit cu valoarea obiectului de patrimoniu sunt: zona aferentă Turnului Eiffel-ului, piața din fața catedralei Saint-Eustache, spațiul de la Sacre Coeur (Paris).

Catedrala Saint-Eustache construită în anul 1223 a generat o urbanizare rapidă, iar spațiul public adiacent catedralei este propice pentru activități contemporane de odihnă, contemplare, relaxare, un spațiu de întâlnire și de petrecere a timpului liber. Prezența catedralei îi conferă un plus de personalitate, de unicitate, acest spațiu public devenind un reper urban care conține un reper arhitectural, de patrimoniu.

În condiția existenței contemporane, supusă regulilor capitalismului, spațiul propriu orașului, arhitectura spațiilor publice, este supusă efectului de consum, iar ca orice consum implică

Catedrala Saint Eustache, Paris

Paris Rive Gauche

Rolul acestora, reevaluarea și potențarea valorilor patrimoniului, ne oferă unicitate, caracter și reprezentativitate.

Chiar și în cazul schimbărilor de viziune, acolo unde primează inovația, unde noul caută să fie original astfel încât locul să dobândească semnificație, valorile trecutului rămân elemente de identificare, de raportare directă la istorie și la particularitățile locului.

uzură, degradare, transformare. Spațiul arhitectural sau urban, privit ca spațiu de consum, implică uzură. Valori de patrimoniu întâmpină aceleași agresiuni în contextul contemporan, fie că este vorba de degradarea fizică a lor, fie că este vorba de îndreptarea atenției către noi forme organizare, spații arhitecturale sau urbane noi. Astfel atenția este atrasă de acestea iar valorile de patrimoniu sunt neglijate, valoarea lor în unele cazuri, nu este prioritară în contextul contemporan.

Universitatea Diderot, o conversie funcțională a Grands Moulins de Paris

Parcul Bercy, dezvoltat pe un vechi domeniu viticol

Pentru Rem Koolhaas identitatea este *un far, fix, inflexibil care dacă își schimbă poziția, direcția semnalului destabilizează navigarea.*²

Un caz exemplar este **Paris Rive Gauche**, acolo unde întâlnim o asociere de consum contemporan și patrimoniu de referință coexistând într-o formulă armonioasă și practică. Este vorba de clădirea de patrimoniu **Grand Moulin** - Marea Moară a Parisului devenită prin reconversie universitate (care include biblioteca) și secondată de un corp al facultății de artă și arhitectură.

Ansamblul recunoscut sub numele generic Université Paris Diderot, se dezvoltă în jurul unui spațiu public central utilizat de studenți pentru orele libere. Este ca o curte universitară, extrovertită, în relație directă cu orașul.

Nu departe se află **parcul Bercy**, dezvoltat pe locul unui vechi domeniu viticol, a cărui amprentă există și astăzi valorificată în contextul urban parizian și în amenajarea peisagistică a locului.

Nicio intervenție contemporană nu ar trebui să întrerupă parcursul temporal al evoluției societății sau colectivității în care se produce; ar trebui să ia naștere fără a știrbi sau estompa unicitatea valorilor de patrimoniu, care reprezintă singura formă de identificare materială a particularităților vieții și oamenilor în locul respectiv.

Dând șanse egale nevoii de construire sau înnoire a mediului de viață corespunzător evoluției umane și nevoii de cunoaștere a trecutului locului respectiv, valorile reprezentative moștenite sunt parte a ceea ce suntem astăzi.

Parcul de distracții Bercy

Note

- 1 www.grandstazioni.it
- 2 R Koolhaas p28

Bibliografie

MANGIN, David, Proiect urban, 2005
KOOLHAAS, Rem, *Junkspace*, 2001
<http://www.miol.it>
<http://www.iaurif.org>
i3,i4,i5,i7,i8,i9, fotografii documentație personală

